

Efter kriget

Efter kriget

drama av Christian Lanciai (2008)

Personerna :

Tomas, fiskare
"Max"
Ulf
Doktor Wolf
Pappa Lars Forssell
Gunhild
Pastor Wrede
bröllopgäster
Fader Frans
en sköterska
"Max II"

Handlingen äger rum på Emsalö, i Borgå och i Helsingfors 1951.

Dramat bygger på verkliga öden,
men alla agerandes namn är fiktiva.

Tillägnat minnet av Ulf Segerstråle.

Copyright © C. Lanciai 2008

Efter kriget

Akt I scen 1. En havsstrand. Vågornas svall.
En ilandfluten till synes livlös. En gammal fiskare kommer förbi.

fiskaren (tar ut pipan ur munnen) Herre Gud ändå! (*sätter tillbaka pipan, tar sig an den ilandflutne, undersöker om han är död, försöker väcka honom, och han vaknar.*)

Vad gör du här?

Max Vem är du?

fiskaren Fiskare. Vad är du?

Max (försöker tänka efter) Jag vet inte.

fiskaren Något måste du väl veta?

Max Vad gör jag här?

fiskaren Det var det jag frågade dig. Vet du inte det?

Max Nej, faktiskt inte. Jag har ingen aning.

fiskaren Men du lever, och det är huvudsaken. Vi måste få mera liv i dig. Resten kommer av sig själv. Kan du stå?

Max Jag kan försöka.

fiskaren Kan du gå?

Max Jag kan lära mig.

fiskaren Du förstår åtminstone svenska. Säg bara inte att du tappat minnet.
Max (besinnande, ärligt, försöker verkligen tänka efter) Jag är ledsen, men jag tycks verkligen ha tappat minnet.
fiskaren Tydligen har du fått en smäll. En olycka? Skeppsbrott?
Max (tänker efter, hjälplös) Jag vet inte.
fiskaren Kom. Jag ska hjälpa dig hem till min koja. Lite gröt är vad du behöver. Med återhämtade krafter kommer säkert minnet tillbaka.
Max Jag hoppas det.
fiskaren Inga identitetshandlingar? Körkort? Pass?
Max (känner på sig) Jag har ingenting.
fiskaren Men du är svensk, och det är huvudsaken. Vi ska nog få ordning på dig. Kan inte du ta reda på vem du är kan andra det. Kom nu! Opp och stå!
Max (reser sig mödosamt) Jag tycks faktiskt kunna stå.
fiskaren Du har inte ens vatten i lungorna. Du är då åtminstone inte drunknad. Vi får höra efter vem som saknas.
Max Var är jag?
fiskaren Östra Nylands skärgård. Emsalö. Säger det dig något?
Max Nej.
fiskaren Men du är finlandssvensk, och vi är ju inte så många. Om det saknas en märks det genast. Värre var det under kriget.
Max (alert) Vilket krig?
fiskaren Andra världskriget. Vinterkriget. Fortsättningskriget. Då försvann alla, och många kom inte ens hem efter kriget.
Max Är det länge sen?
fiskaren (baxnar) Säg inte att du är en sådan!
Max Hur länge sen är det?
fiskaren Sju år sen. Om du är en förlorad son sen kriget är vi lyckliga. Många har inte kommit tillbaka.
Max (stödjer sig mot honom, redo att börja gå) Tyvärr, jag vet ingenting. Tack för att du vill hjälpa mig.
fiskaren Du låter till och med som om du kunde komma från Borgå. Där saknas många söner fortfarande.
Max Tack, min vän. Vad heter du?
fiskaren Tomas. Och du?
Max (tänker krampaktigt efter) Jag beklagar. Jag har inte den blekaste aning.
Tomas Det ordnar sig. Kom med nu. (*hjälper honom stapplande ut*)

Scen 2. I kojan. Max ligger på en bädd vid sidan.
Tomas sitter med en vän vid bordet vid fönstret. De dricker kaffe.

Ulf Hur länge har du haft honom?
Tomas Två dygn.
Ulf Och han vet fortfarande ingenting?
Tomas Hans minnesförlust är och förblir total.
Ulf Men han är frisk annars?
Tomas Han har robust fysik och äter med god aptit. Hans kondition är nästan helt normal.
Ulf Inga men som antyder något av vad han kan ha varit med om?
Tomas Han var nerkyld av vattnet och styv att få i gång. Annars ingenting, utom bulan i huvudet.
Ulf Bulan?

Tomas Han har tjockt hår, så det dröjde innan jag upptäckte den, men han har fått ett kraftigt slag i huvudet.

Ulf Hjärnskakning? Något blod?

Tomas Våldigt litet.

Ulf Ett slag i huvudet på ett känsligt ställe kan ställa till med vad som helst. Vi måste få honom till Borgå.

Max (vaknar till) Ursäkta att jag är er till sånt besvär.

Tomas Inget besvär alls. Jag har tagit hand om och plåstrat om skeppsbrutna förut. Många flöt i land här under kriget.

Max Jag är tydligen en väl sen eftersläntare.

Ulf Du är åtminstone begåvad. Vi slipper skicka dig till Talludden vid Ekenäs.

Max Var inte för säker. Jag är fortfarande helt tom i bollen.

Tomas Men det finns hopp.

Max Gör det?

Ulf Någon kan känna igen dig. Många saknas fortfarande efter kriget. Du kan vara en av dem.

Tomas Du har kanske rymt från något fångläger i Ryssland under oerhörda strapatser.

Ulf Det verkar faktiskt troligt.

Max Ni får tro vad ni vill. Jag vet ingenting.

Tomas Lite kaffe?

Max Tror du det hjälper mot min huvudvärk?

Ulf Har du huvudvärk?

Max Ständigt.

Ulf Hur yttrar den sig?

Max Den är vansinnig. Den kommer och går och vandrar omkring överallt. Den är fullständigt oberäknelig.

Tomas Det går över.

Ulf Det låter som reumatisk migrän.

Max Kan det botas?

Ulf Man kan få det efter mångårig utsatthet för sträng kyla i barhuvat skick. Det är inte ovanligt i Lappland.

Tomas Hela Ryssland är bara en ständig huvudvärk för hela Finland.

Max Är det den jag lider av?

Ulf Nej, min vän, du har fått ett slag i huvudet, kanske avsiktligt av någon som ville sabotera ditt liv, kanske genom någon olycka. Jag tror mera på det senare.

Max Är du läkare?

Ulf Studerande. Men jag kan få dig till en kvalificerad läkare.

Max Kan han hjälpa mig?

Ulf Det blir en senare fråga. Var och en kan bäst hjälpa sig själv, och det är vars och ens huvudsakliga ansvar. Det är det du måste finna och ta på dig.

Max Jag ska göra mitt bästa. Jag står fullkomligt till förfogande när det gäller samarbete.

Tomas Det ordnar sig nog.

Ulf Det tror jag också.

Tomas Lite kaffe?

(De ägnar sig åt kaffet i godan ro.)

Scen 3. Hos läkaren.

läkaren Ditt fall är intressant, min vän, men inte alls unikt. Jag har haft med ett flertal granatchocksfall att göra i mina dagar. I samtliga fall har hjärnan skadats, men i samtliga fall har hjärnan återhämtat sig, men aldrig helt. Även om du en dag återfår ditt minne kommer äret alltid att finnas kvar.

Ulf Hur stora är chanserna, doktor Wolf?

Wolf Det beror helt och hållet på patienten och i hög grad på hans egen viljestyrka. Om det finns någon undermedveten önskan att bevara vad som är glömt i förträngning kan chanserna vara mindre. Men du vill väl komma ihåg, eller hur?

Max Naturligtvis.

Wolf Vad kommer du ihåg?

Max Jag försöker krampaktigt hela tiden. Ibland uppstår det fragment av minnesblixtar, men jag kan aldrig hålla kvar dem. De försvinner lika blixtsnabbt som de kommer, precis som drömmar.

Wolf Vad drömmer du om?

Max Tyvärr stannar drömmarna aldrig i minnet.

Wolf Hur upplever du ditt eget tillstånd?

Max Som ytterst förbryllande. Jag har ju ett språk, och jag har kunskaper, även om jag inte har den blekaste aning om hur jag fått dem eller var jag gått i skola.

Wolf Kan du andra språk?

Max Jag kan engelska och tyska, kanske också ryska, men jag har inte fått anledning att testa det ännu. Talar någon engelska eller tyska med mig förstår jag och kan jag svara. Ingen har här ännu talat ryska med mig.

Wolf Fortsätt din redogörelse.

Max Fastän jag inte har något jag, känner jag mig säker på mig själv och på mitt omdöme. Jag känner människorna och kan genomskåda dem – jag måste ha samlat grundlig psykologisk erfarenhet. Fastän jag inte känner igen ett enda hus här i Borgå känner jag mig hemma här, men jag skulle antagligen kunna känna mig hemma var som helst. Vad tror ni om min bula i huvudet?

Wolf Ulfs teori om att du varit med om ett skeppsbrott är faktiskt den mest troliga. Du kan helt enkelt ha fått en bom i huvudet. Då kommer flyktingteorin i dagen. Det väcker ingen verklighetsnärlighet till liv, att du eventuellt flytt i segelbåt från Sovjetunionen och havererat på vägen? Vi hade en svår storm ganska nyligen, och alltid ligger det färska småbåtsvrak och skvalpar omkring i skärgården....

Max Det väcker ingen insikt till liv.

Wolf Fortsätt din redogörelse.

Max Det är inte så mycket mer. Det är som om mitt minne hela tiden var där men utom räckhåll, som om det hade sjunkit till botten av en ocean som jag bara kan fiska i och dragga i blindo, och som om jag bara kunde återfå det genom en lyckträff, en omedveten fullträff genom renaste tur. Jag kan inte leta i det förflutna, jag kan bara famla. Det är som om jag hade förlorat mitt minne som ett sinne medan jag dock har alla mina andra sinnen kvar i behåll.

Wolf Jag har ett förslag.

Max Vill ni operera mig?

Wolf Absolut inte. Men jag kan ge er en identitet.

Max Vet ni vem jag är? Och talar inte om det?

Wolf Ta det lugnt. Som ni väl vet saknar Borgå många söner efter kriget. Somliga är bekräftade döda, somliga är troligen döda, och så finns det de som det är omöjligt att veta något om och kanske rentav omöjligt att någonsin få veta någonting om. En sådan har en ensam fader kvar i livet som letar efter sin ende son, som försvann i Fjärrkarelen bakom ryssarnas linjer 1944. Du skulle kunna vara hans son

då ni är mycket lika varandra, och din intellektuella standard motsvarar hans. Skulle du våga träffa honom?

Max Vågar han träffa mig, medveten om den möjliga besvikelsen?

Wolf Han erbjöd själv att få våga experimentet.

Max Då har jag väl ingenting att förlora på det?

Wolf Han väntar här utanför. Jag skall genast släppa in honom. (*stiger upp och öppnar en dörr*) Stig in, herr Forssell.

(*Denne stiger in, en spenslig äldre herre, tydligt hårt prövad men mycket vital.*)

Forssell (*tvekar bara ett ögonblick*) Min son! (*omfamnar Max spontant*) Jag visste det! Du är tillbaka!

Max Vem är jag?

Forssell Du heter Max Walter Forssell och är 33 år gammal. Du har varit förlorad sedan sju år och har nu äntligen dykt upp igen. Jag visste det! Jag visste att du en dag skulle komma tillbaka! (*omfamnar honom igen*) Men vad har du gjort under dessa sju långa åren?

Max Jag önskar jag visste. Jag beklagar, far, om du är min far, men mitt minne är helt borta. Jag minns ingenting av något jag varit med om innan en vänlig gammal fiskare väckte mig till liv på en öde havsstrand. Jag känner inte igen dig. Ännu mindre vet jag ens vad du heter.

Forssell Kalla mig Lars! Andra kallade mig Lasse eller Lauri, men du sade alltid Lars. (*mera missmodigt*) Så du minns faktiskt ingenting?

Max Ingenting.

Forssell Inte ens din fästmö?

Max Har jag en fästmö?

Forssell Hon är kvar! Hon har aldrig svikit dig! Borgås vackraste flicka, fastän alla försökt erövra henne!

Max (*klentroget*) Vad heter hon?

Lars Gunhild. Gunhild Wahlroos. Smaka på namnet. Säger det dig ingenting?

Max (*försöker*) Gunhild Wahlroos. Gunhild Wahlroos. Jag beklagar, Lars. Det väcker ingenting till liv.

Lars Ni var stadens vackraste par och blir det nu igen! Hon har alla dina brev från fronten bevarade.

Wolf Kan du skriva, Max?

Max Utan svårighet.

Wolf Då kan vi jämföra handstilar, även om olikheter inte skulle bevisa något utan tvärtom vara troliga och naturliga efter så många år.

Max Allt detta är så överväldigande, som om jag fått en hel fiskfångst utan att ha fiskat...

Wolf Du får ett liv till skänks i stället för det som du har förlorat. Så enkelt är det. Det är bara att ta emot det och utveckla det.

Max (*tvexamt, till Lars*) Så du känner verkligen igen mig?

Lars Du skulle inte kunna vara någon annan. Det råder ingen tvekan. Detta skall vi fira så länge jag ännu lever.

Max Hur gammal är du?

Lars Jag är sjuttio men har ett svagt hjärta. Men tål jag den översvallande sinnesrörelsen i att få återse dig så tål jag vad som helst, utom att förlora dig på nytt.

Max (*byter en blick med Wolf, som nickar i samförstånd*) Nåväl, far, ta emot din förlorade son och vägled honom i det liv som han har förlorat. Vi har knappast något annat att göra än det bästa av saken.

Lars Så ska det låta! Välkommen tillbaka till ditt liv! (*omfamnar honom ännu en gång*)

Wolf Ta hem honom, Lars, och ge honom en omgång mat och kläder och tillhörigheter med ett eget rum. Det har han saknat alltför länge.

(*Lars går ut med Max.*)

Ulf Och om det inte är han, vad gör vi då?
Wolf Situationen är unik, Ulf. Ingen annan förlorad har kommit tillbaka efter kriget efter mer än tre år. Vi kan varken bevisa att det är han eller inte, men om pappa Lars ser en möjlighet att få tillbaka en älskad och begåvad son, vem kan då neka honom den? Det är något av ett experiment, och vi får följa vaksamt med hur det utvecklar sig. Som jag ser det har endast fästmon makt att omintetgöra det, då den riktige Max, om det verkligen inte är denne, i så fall knappast ändå någonsin kommer att visa sig mer. Vem vill missunna en far en död son när han kan ha en levande? (*tar Ulf om armen och går ut med honom.*)

Scen 4.

Gunhild Välkommen hem, Max, om du verkligen är samme man.
Max Även om jag skulle vara Max, Gunhild, är jag inte samme man. Jag måste vara ärlig mot dig. Jag vet inte vem jag är, och jag känner inte dig. Känner du verkligen igen mig?
Gunhild Inte helt, men jag tar dig hellre för Max än för hans dubbelgångare. Så du minns ingenting?
Max Absolut ingenting.
Gunhild Doktor Wolf spekulerar i att du kan ha blivit hjärntvättad och opererad i hjärnan av ryssarna innan de skickade dig tillbaka som oskadliggjord som informationskälla.
Max Han blev vild när han upptäckte det andra ärret i huvudet.
Gunhild Gör det mycket ont?
Max All min huvudvärk strålar ut där, och när jag trycker där lindras den.
Gunhild Om du inte blev opererad måste du ha skadat huvudet svårt.
Max Jag tror inte jag blev opererad.
Gunhild Du har glömt det som allting annat.
Max Gunhild, du är en vettig varelse med empati och förstånd. Tror du verkligen att jag var Max?
Gunhild Jag vet inte. Låt det vara så. Du har fyllt ett stort tomrum i pappa Lars hjärta, och han har accepterat dig fullständigt. Det är så få söner som återvänt levande efter kriget. Att du flöt i land var som en gudagåva för hela staden. Alla talar om miraklet, tidningarna har etablerat dig som Max i alla människors hjärtan, och om du plötsligt skulle få för dig att du var en annan skulle ingen kunna tro det.
Max Men vad tror du?
Gunhild Jag tror ingenting, för liksom du vet jag ingenting. Men jag är beredd att omfatta dig som Max.
Max Hurdan var han? Vad gjorde han?
Gunhild Han var mycket musikalisk. Är du musikalisk?
Max Ja.
Gunhild Han visste allt om fåglar. Han var mjuk och lätt för vem som helst att ha att göra med, precis som du. Han hade ett oerhört rättspathos och ställde alltid upp för den som var i underläge. Han såg ut som du måste ha gjort för sju år sedan – samma kroppslängd och kroppsbyggnad, samma färg på hår och ögon, kort sagt, det är alltför mycket 'samma' för att det inte skulle vara alltför mycket en ödets grymhet om det verkligen inte var du.
Max Ändå tvekar du.
Gunhild Din minnesförlust. Vem vet vad du har varit med om och gjort under dessa sju år? Vem vet vem du eventuellt har älskat?
Max Kunde han vara otrogen?
Gunhild Jag vet inte. Alla älskade honom.

Max Hade han inga svagheter?
Gunhild Han var glömsk. Han kom inte alltid ihåg allt vad han borde, vad han lovat och sagt, till exempel. Men även det passar in på dig. Du har ju slutligen glömt allt.
Max Just för att du är min trolovade, Gunhild, vill jag vara fullständigt ärlig mot dig. Jag kommer alltid att fortsätta forska i vad som egentligen hände med Max, fullt medveten om risken att jag en dag finner honom.
Gunhild Om han inte är du är han död. Jag föredrar en levande ersättning som du i så fall.
Max Lika mycket som jag tvivlar på att jag är Max tvivlar jag på att han är död. Kanske mina efterforskningar bara leder fram till mig själv.
Gunhild Det vore det bästa.
Max Desto mera angeläget att jag gör dem.
Gunhild Vet du vem du borde prata med?
Max Nej?
Gunhild Prästen. Han satt i fängelse under kriget.
Max Var han röd?
Gunhild Nej, jag menar inbördeskriget. Han var god vän med Jarl Hemmer. Det sägs att han fick idén till "En man och hans samvete" av honom. Känner du till den?
Max Jag har hört talas om den.
Gunhild Läs den. Kanske den kan hjälpa dig.
Max Jag vill gärna tala med prästen.
Gunhild Och han skulle gärna träffa dig, för att se om han kunde hjälpa dig. Han kan säkert göra sig ledig när som helst.
Max Kan du arrangera ett möte?
Gunhild Det är redan gjort. Onsdag kväll? Passar det?
Max Utmärkt. Följer du med?
Gunhild Det är bäst du först får träffa honom ensam.

Akt II scen 1.

Wrede Ditt uppdykande ur havet är det största som hänt Borgå i år, Max, och hur mycket alla andra än har välkomnat dig kan jag inte med gott samvete göra det samma, ty Finland är en stapplande krigsinvalid på kryckor, som inte ens vet om en återhämtning är möjlig. Kan du finska? Kan du följa med i politiken? Kan du förstå president Paasikivi?
Max Jag förstår finska obehindrat även om jag helst undviker att prata det, då det svenska språket betyder extra mycket för mig, just för att jag förlorat hela mitt minne, varför det känns extra angeläget att slå vakt om och vårda just det området.
Wrede Men jag har förstått att du talar och förstår även andra språk.
Max Åtminstone engelska och tyska, kanske ryska.
Wrede Var har du lärt dig ryska?
Max Jag vet inte.
Wrede Antagligen inte i skolan, troligen under dina sju okända år. Ingen reminiscens eller vag doft av någonting du varit med om under dessa sju år?
Max Inte ett dyft. Och ingenting från tidigare heller.
Wrede Lyckligtvis är ditt liv väl känt fram till dess av andra. Din far är säker på att du är hans son, men själv lär du ha tvivel om saken. Är din far helt frisk?
Max Sånär som på svagt hjärta. Jag tror aldrig han skulle tåla till exempel att få höra att jag var en annan än den jag är.
Wrede Därför bör du vara den du är så länge det går, för din fars skull, för Gunhilds skull och för hela stadens skull. Tror du att du är en annan?

Max Jag tror ingenting. Jag vet inte. Och jag vet inte ens om jag vill veta det. Jag är rädd för att eventuellt få veta för mycket om mig själv.

Wrede Det har du i så fall skäl att vara. Ditt fall tyder på allvarlig förträngning. Risken är att du en dag genom ett rent sammanträffande plötsligt ställs inför en drastisk ridåöppning.

Max Jag är medveten därom.

Wrede (suckar) Även om det händer, och det skulle visa sig att du var en annan, försök ändå fortsätta vara Max, för allas dina närmastes skull. Som du sade, din fader skulle inte tåla en sådan ridåöppning. Det skulle bli ridåfallet för hans liv. Din fästmö har accepterat dig. Bli inte någon annan, även om du skulle vara det. Som Runeberg sade, Finland är en fattig änka som behöver sina söner, och under krigsåren har hon sett sina bästa söner gått förlorade och sitt land förblöda. Dessutom dignar hon under sorger utan tal till följd av krigsåren, ett ruinerande orättvist krigsskadestånd, då det var Sovjetunionen som anföll, hären av våra krigshjältar sedan fallna under alkoholismen eller värre hjärnskador, som om de aldrig kurerade traumatiska från inbördeskriget inte hade varit mer än tillräckliga, och så vidare. Du kommer hem till sorger och bekymmer utan tal, men i motsats till alla stupade och saknade och skadade är du helskinnad och skadeslös sänar som på den detaljen att du kommit tillbaka utan minne. Detta kan rentav vara en lycklig omständighet under omständigheterna, ty du ensam har blivit av med alla fasorna av vårt krig och dess konsekvenser. Du står som en ensam oskuld mitt i en hel värld förkrossad av krigsskulder.

Max Ni menar att jag skulle vara lycklig i min totala okunnighet.

Wrede Det är kanske en Guds försyn att just en sådan skulle bli hemskickad oss. Det enda råd jag kan ge dig, och det enda jag begär av dig är därför, att du skall fortsätta upprätthålla den rollen så länge det är möjligt.

Max Ett klokt råd, som jag skall göra mitt bästa för att efterfölja.

Wrede Tack, min son. Vad sägs nu om lite kaffe?

Scen 2.

Gunhild Och tänker du följa prästens råd?

Max Nej.

Gunhild Varför inte?

Max Hans råd är det vettigaste tänkbara, och han vill bara allas bästa och handlar därefter. Jag har tänkt mycket på saken, Gunhild. Fastän han och det absoluta vettet med självklarhet manar mig att lämna mitt okända förflutna i fred så frestas jag just därför till att inte göra det, och jag kan inte motstå den frestelsen. Tidigare tvekade jag, men nu vet jag att jag måste gå till botten med mig själv. Jag har inget val. Jag kan inte ljuga för mig själv. Jag måste ta reda på sanningen, både om mig själv och om Max.

Gunhild "Ingen vildmark är så stor som ditt eget själamörkers obygd, men skall du igenom den måste du hitta vägen själv." Citat av Jarl Hemmer. Det är modigt av dig. Jag vill hjälpa dig om jag kan.

Max Tror du fortfarande att jag är Max?

Gunhild Jag tror att du kan vara det, även om du är mycket förändrad, men kriget har förändrat oss alla, särskilt dem som måste offra sig i det vare sig de ville det eller inte.

Max Kriget gav oss inget val. Alla måste offra sig. Problemet här är att jag varken vet om jag gjorde det eller hur jag gjorde det.

Gunhild Men du är en av oss. Du måste ha gjort det. Du är finlandssvensk och kan inte ha klarat dig undan. Vem du än är så är du därför lika god som Max.

Max Hur långt kom han i er relation?

Gunhild Vi skulle förlova oss när han blev inkallad. Vi beslöt att uppskjuta förlovningen till efter kriget, han för att jag skulle få vara fri i fall något hände honom, och jag för att han inte skulle känna förpliktelser mot mig om något hände mig.

Max Vad kunde ha hänt dig?

Gunhild Även Borgå utsattes för bombanfall.

Max Och allt för storhetsvansinniga makthysterikers skull. När skall mänskligheten äntligen slippa förföras av dem till döds? De kan ju bara åstadkomma fördärv. Varför kan mänskligheten aldrig fatta det, genomskåda dem och avstå från dem? Det är ju bara vanliga människor som kan ge skurkar makt över dem.

Gunhild Du menar diktatorerna.

Max Hitler och Stalin framför allt.

Gunhild Hitler kom till makten genom demokratiernas förnedring av Tyskland efter förra kriget.

Max Ja, det var oklokt och omänskligt av demokratierna.

Gunhild Stalin tog sin makt av Lenin, som tog sin makt av tsarerna.

Max Nej, Lenin våldtog makten från den demokratiska Kerenskij. Det finns inga värre våldtakter än politiska våldtakter, som måste påverka hela världen. Hitler kom till genom samma våldtäktskraft: han såg som sin främsta politiska mission att bekämpa bolsjevikerna.

Gunhild Du är historiker.

Max Jag bara vet det. Jag måste ha engagerat mig i det ordentligt.

Gunhild Ryssarna kan ha observerat det och därför hjärntvättat dig extra ordentligt.

Max Det är inte omöjligt. Ingenting är omöjligt. Kan du älska mig, Gunhild, fastän jag är en omöjlig människa, fastän jag kanske inte är Max, fastän jag är etablerad krigsinvalid utan inkomster för att kunna ta ansvar för en familj...

Gunhild Friar du till mig?

Max Ja.

Gunhild När jag först hörde om Max återuppsykande i sinnevärlden beslöt jag mig där och då för att satsa allt på den möjligheten att det kunde vara sant, just för att det var för bra för att vara sant. Jag tror fortfarande på den möjligheten. Jag skall älska dig, Max, av hela mitt hjärta som jag alltid gjort hittills, men nu kanske ännu mer, ända tills den verkliga Max kommer till rätta, om han någonsin gör det, vare sig han är du eller någon annan.

Max Då tar jag tacksamt emot dig, Gunhild, om inte som annat så åtminstone som den som kan hjälpa mig finna mig själv.

Gunhild Jag kanske kan bli din kombinerade Beatrice och Vergilius.

Max Det vore för bra för att vara sant.

Gunhild Just därför kan det vara sant.

Max Låt oss genast gå till min far och berätta det för honom.

Gunhild Han blir själaglad. Han har en gång förut planerat vårt förlovningskalas.

Max Nu kan det då äntligen genomföras.

Gunhild Redan då bjöd han halva staden.

Max Nu kan inget krig mera inkalla mig. Alla krig är döda.

Gunhild Tro det den som vill. Säg det till kommunisterna i Korea.

Max De är långt härifrån. Åtminstone Finland har krigat ut sig för alltid.

Gunhild Med hela Europa.

Max Utanför Sovjetsfären.

Gunhild Vet du varför jag mest tror du ändå är Max?

Max Nej?

Gunhild Ditt kommunisthat.

Max Det är inte hat. Jag bara genomskådar dem för vad de är: maktgalna översittare.
Gunhild Du måste ha haft alltför mycket med dem att göra.
Max Jag tror du kan ha rätt.
Gunhild Låt oss nu tillsammans gå till pappa Lars och berätta nyheten först av alla för honom, och sedan för pastor Wrede.
Max Du är mitt livs enda lag, Gunhild.
(De kramar hjärtligt om varandra, fattar varandras händer som för att aldrig mera släppa dem, och går ut hand i hand.)

Akt III scen 1. Bröllopfesten.

Stort gästbud, alla högtidsklädda, Max och Gunhild i högsätet.
Bland gästerna märks pastor Wrede, Ulf och Tomas med fruar.

Lars (reser sig och pinglar i glaset) Kära vänner, aldrig har gamla Borgå levt upp såsom nu, när återuppbyggnaden efter kriget tagit fart på allvar, och Finland äntligen kan börja blicka framåt igen, och när en dubbel lycka beskärts oss, först genom Max mirakulösa återkomst och sedan med hans äntliga förlovning och genomförda giftermål! Pris ske dig, Gunhild, som från första början och hela vägen hjälpt honom på traven!

Gunhild Du var den första som återtog honom till ditt hjärta, pappa Lars!

Lars Och den sista som släpper honom därifrån. Genom din olycka, Max Walter, tror jag aldrig du själv någonsin kommer att kunna fatta vad din återkomst betytt för oss alla, både symboliskt, moraliskt och reellt. Det var som om hela vår värld pånyttföddes. Jag trodde aldrig att du var stupad, men för dem som såg dig som stupad blev du en levande legend, en krigshjälte som försvunnit bortom linjerna för att kanske där göra segertåg genom hela Ryssland som dess återlösare och omvändare från den destruktiva och mörka vägen mot människovärdets upplösning och förnedring till insektslik automatik – du var ljuset för dina vänner och anhöriga både som saknad och betraktad som död, men vi som kände dig, och främst jag, upphörde aldrig att tro på dig. När du så dök upp på nytt såg jag det bara som en självklarhet. I efterhand har du fått din välförtjänta tapperhetsmedalj medan din hjältegloria upphöjts många gånger mer genom din återkomst. Kort sagt, du har blivit symbolen för vårt återvunna hopp och framtid, och denna högtidsdag med din förmälning med din trolovade, som liksom jag alltid väntade dig åter, har beseglat din betydelse och stadfäst den. *(torkar en tår av rörelse, kan inte fortsätta mera,)* Skål för brudparet!

alla (instämmer och höjer sina glas) Skål för brudparet!

Max (reser sig) Tack, pappa, för dina värmande ord, men mot vissa överord måste jag protestera. Jag var inte ensam. Jag är inte unik. Vi var många som försvann bortom linjerna på omöjliga spaningsuppdrag eller genom dödsfällor, och många mödrar och eventuella änkor väntar fortfarande på besked om saknade söner och fästmän, som Sovjetunionen aldrig lär släppa. Att just jag kom tillbaka var ingen egen förtjänst utan renaste slump. Att jag hade en far och en fästmö som väntade på mig hade jag ingen aning om. Och se på mig. Vad är jag? Ingenting annat än ett krigsvrak utan minne, som inte ens vet säkert att jag är den jag är. Många andra kom tillbaka med värre krigsskador, otroliga krigshjältar som efter kriget inte kunde inordna sig i ett hårt ruinerat efterkrigssamhälle utan som bara kunde finna ersättning för sina förlorade själar och liv i spriten. Jag har sett dem, de har ingenting att leva på utom sina krigsminnen, och de kommer att leva länge ännu som härresande ironiska spöken och vittnen om varje krigs bottenlösa avgrund av förbannelse och ren ondska. Om någonting är ont är det kriget, och en som startar krig i vår tid måste

betecknas som den vidrigaste brottsling som kan finnas, då han med politiskt ansvar begår våldtäkt på hela nationer. Ingenting kan ursäkta eller förlåta detta.

Gunhild Ingenting kan förneka att du varit med om kriget, Max, men du har en hustru nu.

Max Och det är jag tacksam för. (*tar hennes hand mot sitt hjärta.*) Du har stöttat mig hela vägen, Gunhild, och lyft upp mig från ett vrak till en människa, och för det skall jag vara dig tacksam hela livet. (*kysser ömt hennes hand*)

Lars (reser sig på nytt) Hurra för brudparet! Nu ska vi festa! Det gödda lammet är slaktat, och nu skall firas goda tider, ty den vi trodde var förlorad är kommen tillbaka! (*Festen återtar sin glans och gamman.*)

Frans (till Wrede) Vem är brudgummen?

Wrede Max Walter Forssell, son till Lars Forssell, stadsarkitekten, du vet.

Frans Nej, det vet jag inte, för han är inte Max Walter Forssell.

Wrede (lägre) Var försiktig med vad du säger. Detta är hans bröllopsdag. Vad vet du?

Frans Jag känner honom, och han borde känna mig.

Wrede Han lider av fullständig minnesförlust.

Frans Jag har hört talas om fallet. Han är oskyldig. Jag skall vara diskret, men ställ mig inför honom.

Wrede Vad vill du med honom?

Frans Jag vill veta vad han vill själv. Om han vill kan jag kanske vara honom till hjälp.

Wrede Hur?

Frans Jag vet något om vad han har gått igenom.

Wrede Kan jag lita på din diskretion? Hans lycka får inte störas.

Frans Naturligtvis inte. Han är en förständig människa och kan klara chocker. Det vet jag.

Wrede Vill du träffa honom nu?

Frans Ju förr, desto bättre.

Wrede Ge mig tid.

Max (talar igen) Tomas, stig fram! Det var du som fiskade upp mig! Jag hoppas du inte finner din nya kostym för trång! Tack för att du kom till mitt bröllop! (*till alla*) Denne gamle fiskare räddade mitt liv! (*Alla skålar glatt för honom.*)

Tomas Men det var Ulf som förde honom hem till Borgå. Var är du, Ulf?

Ulf (reser sig, och alla applåderar) Det var doktor Wolf här som tog sig an honom och hjälpte honom till rätta i sitt gamla liv igen. Res på er, doktorn!

Wolf (reser sig) Jag gjorde bara min plikt, och det var mera hans själ än hans kropp som behövde återställas, och jag tror vår gamle pastor här var den som utförde det definitiva miraklet med att lyckas få honom ordentligt gift till slut trots allt!

(*Alla skålar och applåderar när Wrede reser sig.*)

Wrede Mina vänner, många märkliga öden har jag mött på min väg men aldrig något som detta. Ni känner alla till historien om Jesu uppståndelse, ett fall ställt under ständigt förnyat tvivelsmål och ej utan anledning och rätt, men denne man har i sanning återuppstått från de döda, då faktiskt de flesta i staden uppgivit honom som död. Det märkligaste i hans öde är dock det faktum, att vi vet ingenting, och allra minst han själv, hur han tillbringat dessa sju år i dödsriket. Nu vill jag inte chockera församlingen, men här har faktiskt dykt upp en person som möjligen kan sprida ljus i saken, om det är önskvärt. Får jag presentera för dig, Max, min kollega ända sedan inbördeskriget, Frans Bondesson, arkimandrit i ortodoxa kyrkan.

Frans (reser sig värdigt, direkt till Max:) Hur mår du, min son?

Max (överväldigad, baxnar, hotar sätta sig, blir omedelbart hjälpt och stöttad av Gunhild)

Gunhild Hur är det, Max? Känner du igen den mannen?

Max (bedövd) Herre Gud! Nej! (*sätter sig nästan kollapsande*)

Gunhild Lite vatten! Fort!

Wrede Det är bäst du går, Frans. Det var just detta jag ville undvika.

Frans Förlåt mig. Jag kommer tillbaka. *(smiter ut)*

Max *(hämtar sig efter ett glas vatten)* En fantom ur det förgångna. Var är han? Jag är säker på att han var här!

Gunhild Ta det lugnt, Max. Detta är vår lyckodag. Låt inga spöken störa den. Vem var han? Hur känner du honom?

Max Jag orkar inte nu. För mig hem.

Wolf *(har genast fattat allt)* Brudgummen är sjuk! En taxi! Han måste föras hem! Han är bara tillfälligt emotionellt överansträngd, och det är inte så konstigt efter allt vad han gått igenom och denna dagen därtill!

Gunhild Det är lugnt, Max. Vi far hem.

Max Förlåt mig. Det går över. Det var bara chocken...
(Gunhild hjälper Max ut med vänner och anhöriga.)

Lars *(fattar ingenting)* Vem var karlen? Har Max plötsligt fått återfall? Vad är meningen?

Wrede *(lugnar honom)* Det är lugnt, pappa Lars. Risken är att Max plötsligt fått några oväntade minnesbilder tillbaka. Det går över. Han hämtar sig. Det kan rentav vara ett avgörande friskhetstecken.

Lars Minnet tillbaka... Är det möjligt? *(återfinner tråden)* Det är lugnt, gott folk! Festen fortsätter obehindrat! Brudparet har lämnat oss, men det måste ju alla brudpar göra från sin bröllopsfest för att ägna sig åt fortsättningen, men festen tar inte slut för det! Champagnen skall fortsätta att flöda hela festen ut! Jag bjuder!
(Festen kommer i gång igen.)

(Wolf och Ulf ses vid sidan konferera med Wrede. Frågor ställs, Wrede kan ej besvara dem, men diskussionen fortsätter...)

Scen 2.

Wrede Förlåt mig, Frans, men du kan inte bara komma här och trampa in och förstöra det mest lovande och lyckliga äktenskap som ingåtts här sedan före vinterkriget!

Frans Förlåt mig, Bo, men jag hade ingen aning om vad som stod för dörren. Jag råkade komma tillbaka efter alltför många, långa och svåra år utomlands, du tar mig som en gammal ödesbror med mig på ett festligt bröllop, där jag råkar känna igen brudgummen som en annan person än vad han utger sig för att vara... Skall vi då svika sanningen för en äktenskaplig lögn skull, vi som vigd våra liv åt sanningen?

Wrede Sanningen är att de skulle ha blivit lyckliga!

Frans Det kan de fortfarande bli, om du inte gör något väsen av saken.

Wrede *(sansar sig)* Förlåt mig. Vi har gått igenom mycket, du och jag. Om inte du funnits hade jag aldrig klarat av helvetet som fängelsepräst på Sveaborg, där min otacksamma uppgift som präst var att ge trösteord åt röda som skulle arkebuseras, varpå de som mest spottade mig i synen som tack. Men du räddade mig åt tron. Tro aldrig att jag glömt det. Du var själv en röd fängelseintern som riskerade arkebusering, men du gav mig möjlighet att rädda dig. Ett enda räddat liv gav mig kraft att stå ut med alla dem som jag sände i döden.

Frans Du var oskyldig. Du hade kommenderats dit som erfaren och grovhyvrad sjukhuspräst för att ersätta en annan präst som gick upp i limningen. Du hade inget val. Du sände ingen i döden. Och de flesta som arkebuserades hade själva med berätt mod mördat oskyldiga vita i långa rader. Det var den jordiska eller den politiska rättvisan som gällde. Du var där som en ren formalitet.

Wrede Och jag lyckades rädda dig därifrån.

Frans Och jag uppfyllde ditt villkor. Jag blev präst som du men i en annan kyrka.

Wrede Om jag ändå kunde glömma de åren och alla deras favoriter! Du anar inte hur jag avundats denne Max för att han fått den osedvanligt lyckliga gåvan att få glömma hela kriget som han ändå måste ha genomlevt! Och så kommer du och känner igen honom, och han känner igen dig och får kanske hela sitt chockartade minne tillbaka som en värre chock än någon granatchock!

Frans Ursäkta mig. Ingen kunde ana...

Wrede Nej, ingen kunde ana, och det är just det värsta av allt. Nu vet vi mindre än någonsin. Vem är han om han inte är Max? Hur mycket har du fått honom att traumatiskt komma ihåg? Kan skadan repareras? Vad vet du om honom? Har jag något att göra med den saken? Har jag rätt att fråga?

Frans Vi lyder båda under prästerlig tystnadsplikt.

Wrede Kan du inte berätta något?

Frans Inte utan hans eget medgivande. Jag måste få prata med honom själv först.

Wrede Givetvis.

Frans Däremot måste jag som alltid tillhandahålla dig att du inte har någon rätt att ta på dig någon skuld i inbördeskriget och dess konsekvenser. Det var ett allas krig mot alla, det var ett vilt brödrakrig som egentligen ingen var skyldig till utom Lenin, som transporterade vapen till de röda i södra Finland med den underförstådda meningen att de skulle göra uppror mot den lagliga regeringen, vilket de gjorde. Lenin och revolutionen förförde dem och sände dem alla i döden. De vitas massakrer på dem i synnerhet genom belägringen av Tammerfors var en oundgänglig följd och helt logisk ur militär och laglig synvinkel. De startade inbördeskriget, alltså fick de skörda konsekvenserna av ett inbördeskrig. Många som du tog på sig bördor av skuld och dåligt samvete i onödan, som den svenske generalen Harald Hjalmarsson, som begick självmord av ruelle och mardrömmar efteråt, vilket de inte hade någon rätt att göra. Så goda hade ni ingen rätt att vara mot sådana röttagg av okunskap, förförelse och indoktrinering. Jag såg Sovjetunionen inifrån och fick uppleva Stalins makabra skapelse av genomförd terroriststat där den allestädes närvarande auktoriteten överallt var skräcken, och liksom du hjälpte mig ut från Sveaborg lyckades jag hjälpa ut finska krigsfångar ur Sovjetunionen. En av dem var dagens brudgum, men det var inte mycket kvar av honom där då, högst en halvt ihjältrampad mask.

Wrede Vänta med att berätta mera tills du träffat honom.

Frans Förlåt mig. Tungan slant.

Wrede Det är bra, Frans. Låt oss gå till sängs.

(Det ringer på dörren.)

Vem kan det vara så här sent? *(går ut och öppnar, försiktigt först, slår sedan upp dörren på vid gavel)* Max!

Max (blek men fortfarande bröllopsklädd) Jag ville tala med din kollega. Jag hörde att han bodde hos dig.

Wrede Stig in!

Frans (reser sig när han ser honom) Min broder! Jag är ledsen att jag störde ditt bröllop. Det var inte meningen.

Max Jo, det var meningen, men en högre mening än din. Låt oss få prata ensamma, pastorn.

Wrede Givetvis. *(går försynt ut och stänger dörren)*

Frans Det var många år sen, gosse.

Max Ni räddade mitt liv.

Frans Det var också meningen. Men slå dig ner. Vi har en del att gå igenom, om du orkar.

Max Jag orkar vad som helst.

Frans Var ska vi börja?

Max Moskva. Lever Raoul Wallenberg?

Frans Om jag ändå visste! Troligen gör han det, men troligen ingen vet var, kanske inte ens han själv.

Max Jag var med honom i Budapest tillsammans med Per Anger.

Frans Jag vet, och du svor att ta reda på hans öde i Sovjetunionen, vilket inte gick så bra. Var hamnade du till sist?

Max Här.

Frans Ja, det ser jag väl, men längs vilka omvägar?

Max Jag visste alltid för mycket. Det var det som var problemet. Jag önskade ständigt att få bli av med mina farligaste kunskaper, på det att de aldrig månne lända någon oskyldig till skada, och ödets ironi var att den önskan till sist gick i uppfyllelse mer än väl.

Frans Tills du såg mig.

Max Och att ni skulle uppenbara er just vid mitt bröllop, just när min minneslöshets oskuld blev som mest etablerad!

Frans Det var inte min mening.

Max Jag vet. Ni är oskyldig. Det var som alltid ödet.

Frans Minns du allt?

Max Ridån gick upp för ett helt liv som hade mått bäst av att få förbli levande begravet.

Frans Du är fortfarande officiellt Max Walter Forssell, gift och med en trogen far. Kan du avslöja dig för dem?

Max Aldrig.

Frans Du ber mig således iakttaga min obligatoriska tystnadsplikt.

Max Ja.

Frans Inga problem.

Max Men jag kan komma att behöva er rådgivning. Det gick inte att dölja att ridån gick upp för mig för min hustru.

Frans Du borde inte ha lämnat henne på bröllopsnatten.

Max Hon formligen bad mig att uppsöka er och klara ut vårt mellanhavande.

Frans Kvinnor känner på sig vad som är nödvändigt.

Max Jag ville bara träffa er och säkra våra positioner.

Frans Tack, min vän. Jag vet var jag står, och du kan vara säker för mig.

Max Tack, fader. Välsigna mig, är ni snäll. *(böjer knä för honom. Frans ger honom den ortodoxa välsignelsen.)*

Frans Gå nu hem till din brud och älska henne.

Max Med er välsignelse och med gott samvete. *(bryter hastigt upp)*

Wrede (in) Nå?

Frans Det är lugnt, broder. Tystnadsplikten håller.

Wrede Då vet jag det.

Frans Men han kan behöva oss båda som biktfäder.

Wrede Är hans minne helt återställt?

Frans Det verkar så.

Wrede Vem är han?

Frans Det kan jag tyvärr inte avslöja, *(tar honom vänligt om axeln)* – ännu.
(De drar sig tillbaka tillsammans som gamla prövade kolleger.)

Scen 3.

Gunhild *(i brudkammaren, utom sig)* Kan ett bröllop drabbas av ett svårare omen än att brudgummen plötsligt drabbas av ett traumatiskt förflutet som han inte hade tidigare? Jag vet inte längre vem jag är gift med, och min brudgum är försvunnen. Skall bruden gråta sig ensam till sömns på sin bröllopsnatt?

Max (kommer in) Min älskade, förlåt alla dessa turbulenser, men de måste hanteras genast.

Gunhild Vem är du?

Max Den som du har gift dig med. Jag är din äkta man vad som än händer.

Gunhild Vad har hänt?

Max Jag har fått tillbaka ett liv som jag hade varit lyckligare utan. Nu är jag inte längre en person utan två personer, men den ena är du gift med, och han skall alltid vara dig trogen.

Gunhild Och vad kan jag vänta mig av den andra?

Max Det är bäst du aldrig lär känna honom. *(tar hand om henne)* Gråt inte, älskade, inte på din bröllopsnatt. Jag lovar dig, ja, jag svär dig, att vad som har hänt gör bara min kärlek till dig desto mera angelägen och starkare. Det är en kris, men vi skall klara av den.

Gunhild Och den där ortodoxa prästen – vem är han?

Max Min lärofader. Han gjorde mig till predikant i min ungdom, och min stora uppgift skulle bli att missionera underjordiskt bland de ateistiska kommunisterna i Sovjetunionen och därigenom bidra till en gradvis underminering av den enda stat i världen som lyckats etablera ateism som tvångsideologi med världens omänskligaste förtryck som resultat.

Gunhild Så du är faktiskt inte Max?

Max Gunhild, fortsätt kalla mig Max och se mig som Max. Jag har gått in i Max liv för att stanna. Jag kan inte överge det livet, som inbegriper dig och min far och hela våra släkter. Jag lovar dig, att jag visste inte säkert att jag inte alltid varit Max förrän idag på själva bröllopsmiddagen, men när jag plötsligt fick ett annat liv tillbaka insåg jag samtidigt genast omöjligheten att jag någonsin skulle kunna upphöra vara Max. Jag gifte mig med dig som Max. Det är Max du har för resten av livet.

Gunhild Och den verkliga Max?

Max Det sade jag dig också, Gunhild, att jag skall göra allt vad som står i min makt för att ta reda på den verkliga Max öde. Han finns någonstans levande eller död, och vi skall finna reda på honom.

Gunhild Då känner jag mig lugnad. Då känner jag att jag kan lita på dig, även fast du skulle vara en dubbelagent.

Max Då kan du förlåta mig?

Gunhild Du bedrog mig aldrig med vilja. Din far satte dig nästan med våld in i rollen. Jag kan bara förlåta dig om du fortsätter att spela den.

Max Det lovar jag att göra hela vägen ut.

Gunhild Då är jag nöjd.

Max Det är vår bröllopsnatt, Gunhild. Vi gjorde våra bröllopgäster besvikna, men vi får inte göra varandra besvikna.

Gunhild Äntligen kommer du till saken. Max, om du kan älska mig ännu mer bara för att du plötsligt inte bara är Max längre, så kan jag det också.

Max Tack, Gunhild. Förlåt mig. *(gråter i hennes sköte, bryter plötsligt samman efter turbulensanhopningen)*

Gunhild Du är hemma hos mig, Max. Tala aldrig om för mig ditt riktiga namn. Jag skall alltid vara din bästa vän.

Max Tack, Gunhild. Jag kan inte begära bättre.

(De börjar förbereda sig för brudsängen.)

Akt IV scen 1.

Max (kommer in till *Frans*, som avbryter sin brevskrivning) Vad begär ni av mig egentligen, fader?

Frans Du kan inte svika oss nu, Robert. Det finns alltför mycket att göra, i synnerhet nu efter kriget, i synnerhet nu efter järnridåns uppkomst.

Max Ni stövlrar in i mitt liv, avbryter mitt bröllop och nästan saboterar det och ger mig en synnerligen ovälkommen gammal identitet tillbaka just när jag fått en ny som var bättre.

Frans Vi har gått igenom det här redan, Robert.

Max Kalla mig inte vid det namnet! Jag heter Max!

Frans Nåväl, Max, desto bättre kan din verkliga identitet skyddas. Men du måste ut i fältet igen. Det finns ingen bättre mullvad än du.

Max Och hur skall jag förklara det för min nygifta hustru?

Frans Du kan alltid återvända till henne sedan.

Max Efter vad? Efter att jag tappat mitt minne en gång till, som ett ännu mera ihjälpinat mänskligt vrak? Tror du verkligen hon vill ha mig en tredje gång efter vad du har ställt till med?

Frans Det gäller framtiden för hela vår värld, Robert. Sovjetunionen kan upplösas, den måste upplösas som världens största, farligaste och omänskligaste diktatur, vi har formeln för hur den kan upplösas och måste därför genomföra den!

Max Ändå stred du själv i din ungdom för den diktaturen.

Frans Jag var av en fattig familj som alltid utnyttjades av herrarna. När alla andra omkring mig grep till vapen mot förtryckarna gjorde jag det också för att hämnas far och bror och ihjälpinade släktled. Vi frågade inte varifrån vapnen kom. Vi visste ingenting om bolsjevikerna. Vi såg deras uppror mot tsaren som mer än väl berättigat, och Finland deltog från början i samma uppror och erkändes självständigt direkt av Lenin. Därför tackade vi och tog emot när vi fick vapen av honom för att störta våra egna fogdar och herrar utan att fråga efter Lenins verkliga avsikter. Först efter inbördeskriget och dess svidande brödratragedi insåg vi att Lenin bara önskat störta Finland i olycka och lyckats därmed. Bo Wrede lyckades med det omöjliga att rädda min själ till kristendomen, och jag fann det som mitt livs bot och plikt att ta på mig missionen att bearbeta den nihilistiska ryska ateismen, som bara gjorde alla människor till olyckliga slavar som inte ens fick behålla sin själ. Min mission hade framgång från början, och du var min högsta begåvning, den idealiske kombinerade predikanten och agenten. Jag hjälpte dig till fulländad behärskning av ryskan och smugglade in dig dit där du blev självklar i nätverket. Det är du fortfarande och så självklar att vi inte har råd att förlora dig. Du blev för mig den son jag aldrig fick i verkligheten.

Max Men priset för ditt heliga vasinne och ditt fanatiska krav på mig blev att jag blev utan eget liv, tills en dag en total minnesförlust tycktes ge mig just detta. Och just när jag satt det i land trampar du in och kräver min gamla jaglöshet tillbaka.

Frans Vad som hände dig att du förlorade minnet är inte ett mindre mysterium för mig än för alla andra. Kanske du åkte fast till sist. Kanske pastor Wrede har rätt i sina vilda teorier att du blev hjärntvättad så grundligt att minnet strök med, kanske till och med utsatt för medicinska experiment – jag hör rapporter om sådant från Koreakriget i dessa dagar. Amerikaner skickas hem efter fångenskap som programmerade mördare, och de vet inte om det. Kanske har du varit med om något ännu värre. Men du har alltid klarat dig och kommit tillbaka i bättre form än någonsin – så också nu.

Max Jag kan inte vägra er, fader. Jag kan inte förneka att jag känner min plikt. Men då måste jag få ställa ett motkrav.

Frans Vad som helst, min son.

Max Jag vet att den verkliga Max Walter Forssell lever. Jag känner det på mig. Han finns någonstans. Hans far och fästmö har alltid varit säkra på saken, och jag är det nästan också. Ni kan ju leta reda på vem som helst. Spåra upp honom och finn honom åt oss. Låt mig få träffa honom och se om han kan ta emot det liv som jag kan ge honom liksom han omedvetet gav mig sitt.

Frans Jag kan höra efter...

Max Gör det.

Frans Jag måste dock varna dig. Om vi finner honom kan det bli en baktändning. Vi vet ju ingenting. Han kan sitta och lalla på något mentalsjukhus någonstans helt blåst i hjärnan av kriget. Många som envisats med att söka förlorade krigshjältar intill slutet har tyvärr funnit sökandets ändpunkt i en sådan återvändsgränd och önskat att de aldrig funnit honom.

Max Gör det ändå, fader, för möjligheten att han kan få tillbaka sitt liv, och i så fall skall jag reservationslöst även ta mitt gamla agentliv tillbaka.

Frans Ditt krav är rimligt och skäligt. Jag skall göra vad jag kan.

Max Jag är säker på, fader, att ni kan hitta honom, lika säkert som ni är på er heliga galenskap i tron på att hela Sovjetunionen kan bringas på fall.

Scen 2.

Gunhild Jag kan inte se honom som annat än som en ond ande som har kommit bara för att ta honom ifrån mig. Så fort jag blivit fullständigt säker på att jag verkligen återfått min Max till hundra procent dyker den där ortodoxa skummisen upp och ställer allting på kant. Är han hos honom nu? Varför har han makt över honom? Vad är hållhaken? Och hur kan min man acceptera någon över sig?

Wrede Jag måste vara ärlig mot dig, Gunhild, och hålla dig informerad om vad jag vet. Du har vunnit Max för att aldrig mer förlora honom. Han är din för alltid. Var säker på det. Men en annan man har väckts till liv inom Max, som ju saknade minne. Detta minne som plötsligt kommit tillbaka är den andre mannen, som Frans har makt över, men det är ingen ond makt. Den inbegriper bara förpliktelser. Som god ansvarskännande natur har Max inte kunnat göra annat än acceptera dessa extra förpliktelser, som kan innebära att han måste resa bort, men bara tillfälligt. Reser han bort så kommer han tillbaka. Dock måste jag varna dig för en betänklilig detalj. Som villkor för att gå med på Frans krav på honom har Max ställt, att Frans med alla medel skall ta reda på vad som verkligen hände med Max. Det har Frans gått med på att göra, och jag vet att han är på god väg.

Gunhild (bleknar) Har det gett resultat?

Wrede Det kommer att ge resultat.

Gunhild Vad innebär det? Kommer det att komma tillbaka ännu en Max? Kommer han att påträffas död? Jag är nu gift med en levande Max. Vad blir det för situation om en annan Max dyker upp?

Wrede Det vet vi ännu ingenting om. Jag har bara varnat dig för detta nya okända. Din mans avsikter är uteslutande goda. Han vill göra rätt för sig, och han ser det som en skyldighet att finna rätt på den tidigare Max om det går eller att åtminstone få klarhet i hans öde.

Gunhild Hans far skulle aldrig kunna acceptera en annan Max än den han har.

Wrede Det måste vi också ta hänsyn till.

Max (kommer in, blek) Jag är ledsen, min älskade, men jag måste resa in till Helsingfors av och an.

Gunhild Varför?

Max Jag får inte dölja något för dig. Du vet ju redan allt. Genom sina forskningar har Frans uppdagat ett spår efter en person som kan vara min föregångare.

Gunhild Lever han?

Max Det är det jag måste ta reda på. Jag reser med Frans omedelbart för att raskt komma till klarhet om vad det är. Det kanske bara är ett falskt spår.

Wrede Dina nya efterforskningar efter Max kanske i slutändan bara leder fram till dig själv, Max.

Max Om det ändå kunde vara så väl.

Gunhild (omfamnar honom) Jag skiljs aldrig från dig, Max, hur många personer du än må vara och bli, utom tillfälligt geografiskt.

Max Och jag kommer alltid tillbaka. *(omfamnar henne ömt och lämnar)*

Gunhild (orolig) Vad kan det vara?

Wrede Vi får se, Gunhild. Vi får se.

Scen 3.

Frans Jag måste varna dig. Sanningen är alltid värre än man tror.

Max Just därför får vi aldrig sluta söka efter den.

Frans Du gör detta på egen risk, Robert. Du måste inte.

Max Du har alltså funnit honom?

Frans Om det nu är han.

Max Råder det något tvivel?

Frans Du var lättare igenkänd som Max än vad han är.

Max Det är alltså Max?

Frans Jag är rädd för det.

Max Vad är han? Krigsinvalid? Dårhushjon?

Frans Det är värre än så.

Max Kan det vara värre?

Frans Kriget är alltid värre än vad någon kan tro.

Max Du har förberett mig. Jag är beredd.

Frans Låt oss då gå in.

(De går in på kliniken.)

sköterskan (känner genast igen Frans) Vi fiskade upp honom ur rännstenen.

Frans Jag vet.

sköterskan Vi fick byta alla kläder på honom och kasta de gamla. De var alldeles nedspyttade och nerblodade.

Frans Varför nerblodade?

sköterskan Han hade med flit slagit pannan alldeles blodig mot rännstenen.

Max II Hej, din heliga prästskit. Har du kommit för att förära mig med ännu en förnedrande visit?

Frans Vi har räddat ditt liv, Max.

Max II Som om det var något att rädda. Vad tror du jag har gjort ända sedan jag kom hem från kriget? Min välkomsthälsning som krigshjälte när jag steg av tåget var att bli bestulen på hela min soldatlön. Så mycket var jag värd som en som nästan blött ihjäl för att rädda Finlands liv. Till och med de som kom hem i likkistor var mera värda. Har du ingen sprit med dig, prästfan? Vad gör du här annars?

Frans Jag tog med mig en vän.

Max II För att beskåda ett färdigt krigsspektakel? De enda goda krigshjältarna är de döda. De som hade oturen och begick misstaget att överleva är alla fallna samhället till last som alkoholister eller kroniskt sinnessjuka. De är bara till för att

öka bördan av Finlands krigsskulder. Vad är då bättre än att de super ihjäl sig och åtminstone försöker ha roligt?

Frans Min vän här känner din far, Max.

Max II Jag kunde inte visa mig för honom efter kriget, men det får han aldrig tala om för honom. Det är bättre att jag är död för honom.

Max Han har alltid känt på sig att du levde, Max. Han kan aldrig uppge dig som död.

Max II Det gör knappast saken bättre, eller hur? Då kan jag ännu mindre visa mig för honom.

Max Du hade en fästmö också.

Max II Så det vet du. Säg inte att du är från Borgå.

Max Jag bor där. Jag känner dem båda.

Max II Gifte sig aldrig Gunhild?

Max Bara med dig.

Max II Men vi blev aldrig gifta. För säkerhets skull lät jag henne behålla sin frihet då jag inte visste vad det skulle vara kvar av mig efter kriget. Som ni ser, det är ingenting kvar. Själen gick upp i rök, magen rann ut i snön i dysenterier och surrogatförgiftning, lungorna gick ännu mera upp i rök av cigaretter, hjärnan blev mos av spriten vid varje möjliga tillfälle, och kvar är bara ett tomt fodral av utbrändhet, där de viktigaste lemmarna skjutits bort eller frusit sönder och blivit oanvändbara. Jag kunde aldrig få barn efter kriget. Vad hade jag då för användning av Gunhild? Hon hade bättre användning för andra. Därför avstod jag från att mera visa mig för henne.

Max Älskade du henne inte?

Max II Jo, så länge jag levde, men siddu, nu är jag levande död och alltså värre därän än ett färdigt lik och lever bara för att åtminstone komma opp i den klassen. Är det därför du har kommit hit? Vill du överta henne? Du ser inte alls krigsskadad ut. Du ser ut som jag kunde ha sett ut om inte kriget våldtagit mig till oigenkännlighet. Hon skulle kunna tro att du var jag. Varför gifter du dig inte med henne? Hon skulle bli lyckligare med dig.

Frans (till sköterskan) Hur är det med honom, syster? Kan han återvända hem? Vi känner hans far.

sköterskan Så fort han kommer ut härifrån går han genast till likasinnade krigskamrater och lever bara för att supa med dem tills vi får plocka opp honom igen. Det är en hel generation unga män som har hamnat i den sitsen.

Frans Jag vet. Men det är inget svar på min fråga.

sköterskan Han vill inte återvända hem, och ingen kan tvinga honom.

Frans Du förstår situationen, Robert.

Max II Robert? Heter du Robert? Säg inte att du är Robert Sund! Jag hörde talas om en dubbelgångare ännu längre bortom linjerna än jag som hette Robert Sund. Är det du?

Robert Ja, Max, det är jag.

Max II Låt mig få skaka din hand. Tänk, jag har fått skaka hand med den legendariske Robert Sund, mästerspionen bakom linjerna, som kunde utge sig för vilken person som helst och alltid komma undan! Vad du är lik mig! Då var det sant! Jag hade en dubbelgångare!

Frans Tyvärr skulle knappast någon längre idag ens kunna ta er för bröder.

Max II (fortfarande med Roberts hand i sin) Det är sant. Du har förblivit som jag var, men jag har förändrats till oigenkännlighet. Fan vad jag blir törstig! När blir man äntligen fri härifrån, så att man kan komma ut och supa igen?

Frans (till Robert) Du förstår, Robert.

Robert Om jag inte visste att det bara skulle sära honom och göra ont så skulle jag bara gråta och det förtvivlat.

Frans Jag tror det är bäst att vi går.
sköterskan Jag tror det också. Patienten behöver vila.
Max II Kom tillbaka när jag är fri, du vet, din prästfan var jag och mina bröder håller till, så får vi prata ordentligt om kriget och våra bravader i blindo för ett land som ändå förblödde ihjäl och i stället för tacksamhet bara har den frågan till övers för oss: varför gjorde ni det, och frivilligt? – som vi aldrig kan besvara.
Robert Det är bra, Max. Vila dig nu. Vi kommer tillbaka.
Max II Lova det!
Robert Vi lovar. (*Frans drar med sig honom ut.*)
Max II (till sköterskan) Tänk! Jag har skakat hand med Robert Sund! Det ska pojkarna få veta så snart jag kommer ut!
sköterskan Om du någonsin kommer ut mera.
Max II Jag ska leva bara för det!
sköterskan Sköt sig, så kanske det blir en resa till.
Max II Sade hon till alkoholisten som lydde hennes råd och gick hem och sköt sig. Varför gjorde jag aldrig det! Därför att spriten bedövade och förlängde plågan...
sköterskan Sov nu.
(Han lugnar sig, somnar in, och först då lämnar hon honom.)

Scen 4. En krog. Max och Frans vid ett bord. Max dricker.

Max Jag kan inte, Frans.
Frans Det kan du visst. Du kan inte släppa dem nu.
Max Den verkliga Max lever, och jag har tagit hans hustru och pappa ifrån honom. Hur skulle jag kunna leva med det?
Frans Du måste. Du såg själv. Max formligen bad dig göra vad han inte kan.
Max Det måste finnas något sätt att få honom på fötter!
Frans Vi slipper aldrig kriget, Robert. Vi slipper aldrig verklighetens historia. Det är priset vi måste betala för att leva i verkligheten – vi slipper den inte så länge vi lever. Du hörde vad sköterskan sade. En hel generation unga män har gått förlorade i det misstaget.
Max Men misstaget var inte vårt! Vi var alla oskyldiga! Stalin ville ha Finland och trodde sig kunna ta det med våld! Tio gånger fler ryssar fick betala med liv och blod än finnar, men de var åtminstone ryssar! Vi som finnar var oskyldiga till att bli angripna för en mans girighets och maktlystnads skull!
Frans Och därför måste vi frälsa Ryssland från Stalin och kommunismen.
Max Men jag kan inte fara hem nu, Frans. Jag kan inte se Gunhild och pappa Lars i ögonen efter att ha fått se Max i verkligheten. Jag kan aldrig bli Max, Frans. Jag kan inte stjäla det liv han förtjänade ifrån honom, även om han inte kan ta hand om det själv.
Frans Menar du att du aldrig mer kan se din hustru och din pappa?
Max Jag vet inte, Frans. Ge mig betänketid. Skicka mig direkt ut i fronten. Ge mig det omöjligaste uppdrag du kan, och jag ska klara av det, men be mig inte möta Gunhild och pappa Lars nu.
Frans (andäktigt) Som du vill, min son. Men du skall veta, att de alltid kommer att vänta på dig. De kan aldrig ge upp dig nu.
Max Skicka mig bara så långt bort härifrån som möjligt. Kanske jag därigenom kan få distans till saken. Men inte ett ord till dem om Robert Sund. De får aldrig veta att en sådan person existerat. Har du förstått?
Frans Jag förstår. Avsluta ditt glas nu och låt oss gå härifrån innan du slutar som en annan Max.
(Max sveper sitt fulla glas. De bryter upp. Frans betalar innan de går ut.)

Akt V scen 1.

Gunhild Hur understår ni er att komma tillbaka utan Max? Ni klampar in i vårt bröllop och får honom att sjunka under jorden, ni säger att det betyder ingenting, ni tar med honom till Helsingfors, och så är han spårlöst borta.

Frans Han kommer tillbaka.

Gunhild När? Efter sju år till? Jag måste hålla er ensam ansvarig. Vad gjorde ni i Helsingfors, och vad hände?

Frans Gunhild, håll mig ansvarig för all del, och jag är ansvarig, men mitt liv är inte i min egen tjänst. En högre makt än vår råder över våra liv. Kalla det ödet om du vill, och kalla det ont om du vill, men vi kommer inte ifrån det. Max har kallats på ett farligt uppdrag utomlands, men han lovade komma tillbaka. Jag yrkade på det själv inför honom att han aldrig kunde lämna er, och han gick med på det.

Gunhild Du försvarar dig i alla fall inte feget med att skylla på din tystnadsplikt och tiga om vad du vet. Vad var det för uppdrag utomlands?

Frans Han talar flytande ryska och har smugglats in via Estland för att odla våra underjordiska kontakter där med det långsiktiga målet att få Sovjetunionen upplöst.

Gunhild Alltså har kriget aldrig tagit slut utan bara fortsätter och fortsätter stjäla våra söner ifrån oss.

Frans Finland kan inte acceptera Sovjetunionen som orättfärdig segrare i ett orättfärdigt krig där Sovjetunionen var den angripande parten.

Gunhild Inte i Fortsättningskriget.

Frans Jag vet. Vi borde ha gjort halt vid den gamla ryska gränsen och försäkrat oss diplomatiskt och politiskt om den. Hela Svenska Folkpartiet var för den principen, men det stod ensamt. Men Sovjetunionen var angriparen från början, och det är en helvetesstat av fångläger och förtryck där skräcken förlamar allt mänskligt liv. Det tillståndet är inte acceptabelt, och vi som kan måste göra något åt saken. Max är en av dem. Han har tagit på sig sitt ansvar för sin förmåga.

Gunhild Förstår du vad det betyder? Risken finns att han inte kommer tillbaka. Risken finns att jag får leva sju år till i ovisshet om han är levande eller död.

Frans Du blev i alla fall gift med honom till slut.

Gunhild Och jag är havande med hans barn.

Frans (med vördnad) Min flicka, jag ber att få gratulera.

Gunhild Låt oss se om jag får behålla det först, men för ögonblicket är det det enda konkreta i livet jag har att hålla mig till. Mina närmaste framtidsutsikter är en ställning som krigsänka. En ensamstående moder har inte särskilt goda utsikter att kunna försörja ett barn.

Frans Min dotter, jag har ett förslag.

Gunhild Kan ni göra mera skada än ni redan gjort?

Frans Ge honom åt mig, om det blir en son. Han skall få världens gedignaste utbildning för att kunna utföra historiska underverk i världen. Han skall bli en större källa till stolthet för er än någon annan son för någon moder. Ni slipper försörjningssvårigheter, och han skall bli er en lika god son som Jesus Kristus för sin moder.

Gunhild Med samma öde?

Frans Max var som en son för mig, och han har alltid lyckats med sina uppdrag. Din son skulle kunna överträffa honom, om vi får ta hand om honom genast. Genom sitt förtryckta underläge har den ortodoxa kyrkan idag en starkare moral, grogrund och kraft än någon andlig institution.

Gunhild Ni får honom, men bara om Max aldrig kommer tillbaka. Så länge jag kan tro att han kommer tillbaka vill jag behålla honom som en pant för Max. Men om ni verkligen har lyckats ta honom ifrån mig är det lika bra ni får hans son också, ty jag skulle bara gråta ihjäl mig över honom, vilket vore en föga uppbygglig uppfostran.

Frans Gunhild, det är rimligt.

Gunhild Men är det en dotter behåller jag henne.

Frans Det är rimligt.

Gunhild Och vad skall vi säga till pappa Lars?

Frans Min kollega Wrede får ta hand om honom. Det är den enda Lars kan lita på.

Gunhild Gå nu ut ur mitt liv, förbannade själattjuv, och hör aldrig av dig igen förrän Max är tillbaka!

Frans Glöm inte ert löfte om barnet.

Gunhild I så fall kontaktar jag er. Försök aldrig mer kontakta mig!

(Frans bugar sig och går, scenen vrids bort från Gunhild som naturligtvis brister ut i ursinnig gråt. Frans går hem till sig, sätter sig vid sitt skrivbord, suckar. Wrede kommer in.)

Wrede Ett ord med dig, Frans. Du reste in med Max till Helsingfors men kom ensam tillbaka. Jag har hört underliga rykten.

Frans Vad har du hört?

Wrede Det värsta tänkbara. Att Max inte kommer tillbaka. Att ni träffade den verkliga Max i Helsingfors. Att Max inte alls är Max utan i själva verket en legendarisk agent med internationella kopplingar vid namn Robert Sund.

Frans Du är dåligt informerad. Legendan Robert Sund har aldrig existerat i verkligheten. Han finns inte.

Wrede Och det andra? Vem var Max?

Frans Hans liv är på mitt ansvar. Han är i säkra händer. Han kommer tillbaka. Det har han lovat både mig, Gunhild och sin far.

Wrede Vem träffade ni i Helsingfors?

Frans Några krigsinvalider som kunde bekräfta Max förflutna.

Wrede Du döljer något för mig.

Frans Nej.

Wrede Du ljuger.

Frans Bevisa det.

Wrede Du skyller i alla fall inte på tystnadsplikten. Finns det ingenting mer du kan berätta om detta mysterium?

Frans Det får Max göra själv när han kommer tillbaka efter avslutat uppdrag.

Wrede Och när blir det? I vilken form? Uppsköljd på stranden igen som ett bortglömt vrak? Lars vill veta varför han inte kom tillbaka med dig.

Frans Säg som det är.

Wrede Det är ju det jag inte kan göra när jag inte vet det!

Frans Han kommer tillbaka.

Wrede Är det allt jag kan säga?

Frans Det är huvudsaken. Utgå från det.

Wrede Vi präster har det inte alla gånger lätt, Frans.

Frans Det ska gudarna veta. Det är kanske därför vi blir präster.

Wrede Hur menar du?

Frans Ingen skulle bli präst frivilligt om han inte visste att Gud inte skulle göra det lätt för honom.

Wrede Du sa det. Nu går jag.

Frans Lycka till. Hälsa Lars från mig och Max. Han lovade uttryckligen sin far genom mig att komma tillbaka.

Wrede Jag vet hur det är med dessa krigsjägare. De lovar vad som helst väl medvetna om att de kanske inte kan hålla sina löften.

Frans De håller sina löften efter bästa förmåga.
Wrede Inga är bättre medvetna än de om den mänskliga förmågans begränsningar. Jag ska framföra din hälsning.
Frans Tack.
(Wrede går. Frans tar genast i tu med skrivbordsarbetet. Scenen följer Wrede bort från honom till hans bostad.)
Lars Där är ni äntligen, pastorn. Har ni fått besked?
Wrede Han kommer tillbaka.
Lars Är det allt? Ingenting om vad det är han kallats ut på för nya vandringar bakom linjerna?
Wrede Han kommer tillbaka, Lars.
Lars Om jag ändå kunde tro på det. Hans återkomst var som en överklig dröm. Det var för bra för att vara sant. Nu har den överkligheten besannats. Och jag fick aldrig ens veta om det var min son eller inte.
Wrede Tvivlade du på det?
Lars Aldrig ett ögonblick, det bara måste vara sant i all sin överklighet, ingenting annat kunde vara möjligt, och likväl hade kriget gjort honom till en annan människa, som jag inte kände igen. Men så gjorde väl kriget med alla som tvingades in i det men på olika sätt från individ till individ. Ja, pastorn, jag accepterar ert ord på att han kommer tillbaka, och jag skall leva bara för det.
Wrede Ni har också en sonhustru som lär vara havande.
Lars Det är mer än bara ett visitkort, pastorn. Det är ett löfte om en hel framtid.
Wrede Och det löftet, Lars, har Max givit för att aldrig ta det tillbaka.
Lars Självklart. Och därmed är väl heller ingen mer än han själv motiverad till att komma tillbaka?
Wrede Naturligtvis.
Lars Vad det ändå är viktigt med illusioner och ideal, pastorn! Verkligheten gästar oss ibland, men idealen finns alltid kvar, och illusionerna slocknar aldrig. Vad har vi egentligen annat att leva för än dem, när det kommer till kritan, i en verklighet som som enda alternativ har förluster, krig och tårar att bjuda på?
Wrede (omfamnar honom) Han kommer tillbaka, Lars. Han kommer alltid tillbaka.
Lars (med tårar i ögonvrån) Jag önskar jag kunde tro på det, och jag vill tro på det. Problemet är, han är kvar som ideal men borta i verkligheten.

(Wrede tröstar honom ömt.)

RIDÅ

Leh 11.8.2008